

פרשת כי תצא – סייג לחכמה שתיקה

נאמר בפרשה: "הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצָּרַעַת" (כד ח), ובפסוק הבא נאמר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם" (כד ט).

על הסמיכות בין שני הפסוקים פירש רש"י בשם ה"ספרי": "אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים".

לשון הרע הוא מהאיסורים שרבים נכשלים בו, וכפי שמעידים כבר חז"ל במסכת בבא בתרא (קסה.): "רוב בגזל", כלומר רוב בני אדם חשודין לעבור על איסור גזל (רשב"ם), "מיעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע".

כיצד אפשר להתמודד עם איסור לשון הרע?

את המילים "הַאֲמַנְם אֲלֵם" בתהלים (נח ב) דרשו רבותינו במסכת חולין (פט.): "מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאֵלם". מפרש רש"י: מי שמתרגל לשלוט בפיו עד שהוא נהיה מקצוען בשתיקה כאֵלם – זוהי "אומנות יפה", מקצוע טוב.

הגר"א כתב באיגרת לבני ביתו: "כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו – זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער", וכמו שלימדנו דוד המלך בתהלים (לד יג-טו): "מִי הָאִישׁ הַקֹּפֵץ חַיִּים אֶהָב יָמִים לְרָאוֹת טוֹב – נָצַר לְשׁוֹנֵךְ מַרְעַ, וּשְׁפָתֶיךָ מִדְבַר מְרָמָה, סוּר מִרְעַ, וְעָשָׂה טוֹב, בְּקִשׁ שְׁלוֹם וְרַחֲמָהוּ". מי שנוצר לשונו מדיבורים לא טובים – זוכה לאמור בהמשך: הוא יסור מרע וינצל מאיסורים רבים, הוא יעשה טוב וירבה שלום.

אפילו בדיבורים טובים שיבחו חז"ל למעט בדיבור, כמובא במסכת מגילה (יח.). את הפסוק "לֶךָ דְמָיָה תְהַלֵּךְ" (תהלים סה ב) דרש ר' יהודה איש כפר גיבור חיל, שהדומיה והשתיקה היא תהילתו של ה', ולכן אף לבני אדם השתיקה היא המעולה שבתרופות. ועוד הובא שם פתגם ארץ-ישראלי: אם מילה שווה סלע (מטבע חשוב) – השתיקה שווה שני סלעים.

מעלה מיוחדת יש לאדם ששומע שמבזים אותו ובכל זאת הוא שותק, כמו שנהג דוד המלך. על גבורה זו קרא דוד לעצמו "חסיד", כפי שאמר בתפילתו: "שְׁמֵרָה נְפֹשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי" (תהלים פו ב), ואמרו על כך במדרש תהלים: כל מי ששומע קללתו ושותק נקרא חסיד. ועוד, בכך הוא "נעשה שותף לקדוש ברוך הוא",

שהרי הוא שומע דברי כפירה, חירופים וגידופים של עובדי עבודה זרה, "והיה יכול לאבדן בשעה אחת, ושותק".

מספרת הגמרא במסכת ראש השנה (יז.) שרב הונא בנו של רב יהושע נהיה חולה, וכשבא רב פפא לבקרו וראה שהוא עומד למות, אמר רב פפא לבני המשפחה שיכינו תכריכים. אבל בסופו של דבר לא מת רב הונא והוא הבריא ממחלתו. מאז נמנע רב פפא מלפגוש את רב הונא מרוב בושה, מחמת התחזית הקודרת שאמר למשפחה שחברו ימות.

שאלו חבריו של רב הונא את רב הונא: "מה ראית כשפרפרת בין חיים למוות?"
אמר להם רב הונא: "אכן, צדק רב פפא באבחנה שלו!" באמת נגזר בשמיים שהוא היה צריך למות, אבל כאשר עלתה נשמתו לשמיים הטיל אדון כל הנשמות נטו:
אמר הקב"ה לבית דין של מעלה: "רב הונא בן רב יהושע אף פעם לא ציער את מי שהרע לו, והוא לא הקפיד לדרוש את מה שהגיע לו לפי הדין, ולכן גם אתם אל תדקדקו במעשיו והשאירו אותו בחיים".

סיפור זה ממחיש היטב את מה שלימדו רבותינו שם: "כל המעביר על מידותיו – מעבירין לו על כל פשעיו".
ופירש רש"י: "מי שנמנע מלמדוד מידה כנגד מידה למי שמצער אותו, ומעביר הלאה – זוכה שגם מידת הדין אינה מדוקדקת איתו על כל עוון שעשה, ומעבירים וסולחים לו."

וכך אמרו רבותינו במסכת חגיגה (ה.) שתלמיד חכם שמעביר על מידותיו ולא מחזיר למי שמצער אותו – עשוי לזכות במענק של תוספת שנות חיים.

על מעלת השתיקה אמרו רבותינו במסכת סנהדרין (ז.): אשרי מי ששומע חרפתו ושותק, שבזכות השתיקה הוא מונע מעצמו מאה רעות שהיו עלולות לבוא עליו בעקבות המריבה.

אחת העצות המפתיעות שנתנו חז"ל כיצד להתמודד עם מצב שפוגעים בנו ומעליבים אותנו, היא להגיב בהומור. כך אמרו רבותינו במסכת בבא קמא (צב:): אם חבר שלך קרא לך "חמור", שים לך אוכף על הגב. פירש רש"י: במקום להחזיר לו ולהמשיך במריבה, תגיד לו: "אתה צודק, אני חמור, ולכן אני מניח על גבי אוכף..."

יהי רצון שנשכיל ללמוד לשתוק, לוותר ולהבליג.